

מסורת הש"ס
א. ראה משנה טהרות פ"ה
מ"ט. קדושין סה.ב. ירושלמי
נויר פ"ח ה"א.

גרסות

לא שנה טומאה חדשה
ברוב כתה"י ובש"מ: אפילו
טומאה נמי [אדם נאמן על
עצמו יותר ממאה איש] לא
שנה טומאה חדשה.

משום דאמר מיגו היא
פטרי ליה רבנן ברוב
כתה"י, ברבינו גרשום
ובש"מ: משום דאמרינן
מיגו הוא כי פטרי רבנן.

דאי בעי אמר טבלתי פטור
בכת"י: דאי בעי אמר
נטמאתי ופטור.

השתא נטמאת מאי
בכתה"י ובמקורות נוסף,
בשינויים קלים: פשיטא
דטעמייהו דרבנן משום
דאמרינן מיגו, דקתני אמרו
לו אף זה אם רצה יאמר
מיזד הייתי פטור. דילמא
לדבריו קאמרי לר' מאיר,
לו דילן אדם נאמן על עצמו
יותר ממאה איש לך דילך
אודי לו מיהא היכא דאי
בעי אמר מיזד הייתי פטור
דהא איכא למימר מיגו.
והוא אמר להון קל וחומר.
משום דאמרי אדם נאמן
ברוב כתה"י ובש"מ: משום
דאדם נאמן.

אלא לאו בחד [האם לא מדובר באחד], וקתני [והוא שונה] כי אין מכחישי
מהימן [שכאשר אינו מכחישם, אלא שותק, הרי הוא נאמן]. שמע מינה [למד
מכאן] שכן הוא.

שנינו במשנה שאם אמרו לו שניים
— ר' מאיר מחייב. אמר ר'
מאיר: קל וחומר, אם הביאו שנים
למיתה חמורה לא יביאווה לקרבן
הקל? אמרו לו: מה אם ירצה לומר
"מיזד הייתי" — ייפטר. איבעיא להו
[נשאלה להם ללומדים]: מאי טעמייהו
דרבנן [מה עיקר טעמם של חכמים]
שפוטרים מקרבן? האם הוא משום
שהם סוברים שאדם נאמן על עצמו
לענין זה יותר ממאה איש, או דלמא
[שמא] משום דאמרינן [שאומרים אנו]:
מיגו דאי בעי אמר [מתוך שאם היה
אומר] "מיזד הייתי" — היה פטור
מקרבן, כי אמר נמי [כאשר הוא אומר
גם כן] "לא אכלתי" — מהימן
ופטור? ושואלים: ומאי נפקא מינה
[ומה ההבדל למעשה היוצא מזה]?
שהרי לכאורה מסקנתם אחת היא!
ומשיבים: למיפשט מינה [לפתור
ממנה] מה יהיה הדין לענין טומאה,
כאשר עדים מעידים עליו שנטמא קודם
שנטמא, דאי אמרת טעמייהו דרבנן
[שאם אתה אומר שטעמם של חכמים]
משום שאדם נאמן על עצמו יותר
ממאה איש — לא שנה [אינו שונה]
אם הוא מכחיש אותם לגבי טומאה
חדשה, שאומרים לו: עכשיו נטמאת,
ולא שנה [ואינו שונה] בטומאה ישנה
שואמרים לו: אתמול נטמאת, שבכל
אופן הוא נאמן על עצמו. אבל אי
אמרת טעמייהו דרבנן [אם אומר אתה
שטעמם של חכמים] משום דאמר
"מיגו" [שיכול לומר "מתוך"] היא —
פטרי ליה רבנן [פוטרים אותו חכמים]
מטומאה ישנה, אבל מטומאה
חדשה מחייב. מאי טעמא [מה טעם
של דבר]? טומאה ישנה, מיגו דאי
בעי אמר [מתוך שאם היה רוצה לומר]:

אמנם נטמאתי אבל טבלתי אחר כך — היה פטור, כי אמר נמי [כאשר
הוא אומר גם כן] "לא נטמאתי" — הרי הוא פטור, דאיכא למימר [שיש
מקום לומר]: מאי [מה] "לא נטמאתי" דקאמר [שהוא אומר] — לא עמדתי
בטומאתי אלא טבלתי. אבל אם מעידים בו על טומאה חדשה — מחייב
[חייב], מאי טעמא [מה טעם הדבר]? דכי אמר נמי [שהרי גם כאשר הוא
אומר] "טבלתי" — מחייב [חייב]. דאמרו ליה [שאומרים לו] העדים: אמנם
טבלת קודם, אבל השתא [עכשיו] נטמאת. ואם כן מאי [מה] טעמם של
חכמים? ומציעים: תא שמע [בוא ושמע] ממה ששנינו בברייתא, אמר לו עד
אחד: נטמאת, והוא אומר: לא נטמאתי — הרי הוא פטור; יכול אפילו
שנים אומרים לו? אמר ר' מאיר: חייב הוא, מקל וחומר, אם הביאווה
שנים אפילו למיתה חמורה, לא יביאווה לידי קרבן הקל? וחכמים
אומרים: אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש. שמע מינה [למד מכאן]
כי טעמייהו דרבנן [טעמם של חכמים] הוא משום דאמרי [שהם אומרים]:

אמר כן באותה שעה — מחייב רבי מאיר. והכי איתא בתורת כהנים, אומר רבי מאיר: אם בתחלה אומר "מיזד הייתי" — שומעין לו, אבל אם היה דן עמהם
כל היום, שאומר "לא אכלתי", ולא אמר יותר, ואפילו אומר אחר כך: לא אכלתי שוגג אלא מיזד — חייב. ואם תאמר: היאך מחייב רבי מאיר? והאמר לא
אכלתי, ובעל כרחו לא יביא חטאת, כדאמר בבא קמא (מ,א): חייבי חטאות אין ממשכנין אותן! ויש לומר: דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה, אבל
האי ניחא ליה בכפרה, אלא שהוא סבור להיות פטור — ממשכנין אותו.
נפקא מינה לטומאה — והכי נמי מצי למימר נפקא מינה היכא שאמר: לא אכלתי לא שוגג ולא מיזד.

עיונים

איבעיא להו מאי טעמייהו דרבנן וכו' לכאורה מפורש טעמם במשנה — מה אם ירצה
לומר "מיזד הייתי"! ויש לומר שלא אמרו כן אלא כדי לדחות דבריו של ר' מאיר, אבל
לטעמם אין צורך בכך (תוס' ב"מ ג,ב. וראה בגרסות שכן היה לפנייהם כנראה בגרסת הגומרא
שלנו).
משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש פירוש אחד לדבר הוא, שכאשר עומדים
לפניו דבריו של אדם על עצמו בענין חיוב חטאת, יש לסמוך על דבריו יותר ממאה עדים.
יש שאמרו כי היא גזירת הכתוב מ"או הרע אליו חטאתו" (פיה"מ לרמב"ם, ריטב"א יבמות
פז,ב). ומדברי מפרשים אחרים נראה שיש בכך טעם, שבדבר שאין בו עונש, אלא כפרה —
נאמן אדם לגבי עצמו, לפי שרצונו של אדם להתכפר, ואם אמת כדברי העדים — לא היה
נמנע מלהביא כפרה לשמים (ראה רבינו גרשום ורש"י). פירוש אחר כתב רמב"ן (ב"מ ג,ב),
כי "אדם נאמן על עצמו" מובנו — בינו לבין עצמו. שחיוב החטאת נוגע לעצמו בלבד, ואין
לו עסק עם אדם אחר בענין זה, שהרי אם אינו רוצה להביא חטאת אין בית דין כופים
אותו על כך (ראה ערכין כא,א).
או דלמא משום דאמרינן מיגו כלומר, הואיל ואם היה רוצה לשקר יכול היה לומר לבית
הדין שהוא מיזד, ולהיפטר — יש להאמין לו שלא אכל, ולא לחייבו חטאת. וכמבואר להלן,
דברים אלו מסתמכים על כך שטענת השקר שהיה טוען עכשיו לא היתה סותרת את דבריו
הראשונים, מפני שהוא יכול לומר: מה שאמרת "לא אכלתי" כוונתי היתה — לא אכלתי
בשוגג, אלא במזיד (רש"י). והתקשו הראשונים בדבר, שהרי אין אומרים "מיגו" כנגד עדים
סותרים את דבריו המפורשים (ב"ק פא,ב)! ובתוס' ישנים הסבירו כי הכלל שאין "מיגו"

אדם נאמן על עצמו — נדכרים שיש צהס כפרה לא מימנע לאיחוי חטאת
להתכפר נגד קונו. מיגו דאי בעי כו' — אם היה רוצה לשקר יכול לומר:
מיזד הייתי, ומה שאמרתי לא אכלתי — לא אכלתי שוגג אלא מיזד. לטומאה
— כגון אמרו לו: נטמאת ומיזד צהס למקדש. טומאה ישנה — אתמול נטמאת
והיום נכנסת. טומאה חדשה — ליכא
משום מיגו ד"טבלתי" ליכא למימר,
דהאמרו לו: נשעת טומאה נכנסת. ואי
נמי טבלת — לא העריצ שמעך, וטובל
יוס הנכנס למקדש נשוגג חייב חטאת,
כדלמך נכנסות צ"הקומץ רצה" (כז,ב):
מתוסר כיפורים שנכנס למקדש — חייב
חטאת, ואין לרין לומר טובל יוס. וליכא
למימר נמי מיזד, דבעינן דליטרך דיצוריה.
ואי היה אמר להו "לא נכנסתי" הוה
מתוך דיצוריה: לא נכנסתי שוגג אלא
מיזד. אצל כיון דלמך להו: לא נטמאתי,
כי אמר נמי: לא נטמאתי שוגג אלא מיזד
— לא מיפטר מקרבן לטומאה לא
איכפת לן אי שוגג אי מיזד הוה, דציאת
מקדש הוה שוגג. נטמאת — וצחית
למקדש. פטור — כדלמך לקמן:
"והמודה" — מודה נדכר חייב, שאינו
מודה נדכר פטור.

תוספות

אלא לאו בחד וקתני כי אין מכחיש
מהימן שמע מינה — אבל אי
מכחיש לא מהימן. ורוצה לומר על
כרחך, שאמר "איני יודע". דאי אמר
בהדיא "לא אכלתי" — פשיטא דפטור,
דעד אחד אינו קם רק לשבועה
כדפרשית במתניתין.

או דלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו
דאי בעי אמר מיזד הייתי וכו' —
משמע לפום ריהטא שהוא נאמן מטעם
מיגו שיכול לומר "מיזד (אני) הייתי".
וקשה: שהרי מיגו במקום עדים הוא,
דיש עדים שאכל והוא אמר "לא
אכלתי", ואם כן מהימנא ליה במקום
עדים מכח מיגו. ואמרינן בבבא מציעא
(פא,ב): מיגו במקום עדים לא אמרינן,
גבי ההיא ד"לא תיזיל באורחא דנהר
פקוד, זיל באורחא דנרשי" ותו, אין זה מיגו, דלא משוי איניש נפשיה רשיעא,
כדאמרינן (קדושין נ,א) גבי ההיא "הבא מן החלון" והביא לו מן הדלוסקמא
(והביא לו), אף על פי שאומר בעל הבית "לא היה בלבי מזה אלא מזה" —
בעל הבית כו', דדברים שבלב אינן דברים, והתם מוכח ליה. ופריך: ודלמא
למיפטר נפשיה מקרבן קאמר! ומשני: דאם כן הוה אמר "מיזד הייתי", ופריך:
והא לא משוי איניש נפשיה רשיעא! לכך יש לומר, דהא דנאמן הכא — דמיתרין
דיבוריה, דאיכא למימר: הא דאמר "לא אכלתי" רוצה לומר: לא אכלתי שוגג
אלא מיזד. והכי פירושא: מיגו דאי בעי אמר "מיזד הייתי" פטור, השתא נמי
מה שאמר "לא אכלתי" — כך רצה לומר, והכי מתרצין מילתיה דבהכי היה
דעתו. ואף על גב דלא משוי איניש נפשיה רשיעא, כדאמר (סנהדרין ט,ב) גבי
"פלוגי רבעני" דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע — היינו ליפסל
נפשיה לא מהימן, אבל אי אמר: מיזד אכלתי חלב — מהימן, דאומר מתכוין
לטובה, שאינו רוצה להביא חולין בעורה. ואם תאמר: ונשייליה אם היה דעתו
לכך! ויש לומר, דאפילו הדר אמר הכי: לא אכלתי שוגג אלא מיזד, כיון שלא

אמר כן באותה שעה — מחייב רבי מאיר. והכי איתא בתורת כהנים, אומר רבי מאיר: אם בתחלה אומר "מיזד הייתי" — שומעין לו, אבל אם היה דן עמהם
כל היום, שאומר "לא אכלתי", ולא אמר יותר, ואפילו אומר אחר כך: לא אכלתי שוגג אלא מיזד — חייב. ואם תאמר: היאך מחייב רבי מאיר? והאמר לא
אכלתי, ובעל כרחו לא יביא חטאת, כדאמר בבא קמא (מ,א): חייבי חטאות אין ממשכנין אותן! ויש לומר: דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה, אבל
האי ניחא ליה בכפרה, אלא שהוא סבור להיות פטור — ממשכנין אותו.

נפקא מינה לטומאה — והכי נמי מצי למימר נפקא מינה היכא שאמר: לא אכלתי לא שוגג ולא מיזד.

מועיל מול עדים אינו קיים במקרה זה, מפני שעדותם של העדים אינה שלמה, שהרי העידו
שאכל חלב, אבל לא העידו שאכלו בשוגג. ומעין זה (אך לביון ההפוך) הסביר רבינו גרשום,
כי טענת ה"מיגו" עצמה מתבססת על כך שדבריו הראשונים אינם מכחישים את דברי
העדים. אבל בתוס' פירשו כי בשונה מ"מיגו" רגיל, כאן אין משתמשים באפשרות לטעון
"מיזד הייתי" כדי להאמין לדבריו "לא אכלתי", אלא כדי לפרש באופן זה עצמו את דבריו,
שלא היתה כוונתו לומר שלא אכל כלל, אלא שהיה מיזד (וכן נראה מדברי הרמב"ם, ראה
"אורח ההלכה" להלן יב,ב).

דאי בעי אמר מיזד הייתי פטור שאלו בתוס': כיצד היתה עומדת לו טענה זו? הרי
כלל הוא שאין אדם משים עצמו רשע, ואין מקבלים את עדותו! ותירצו שדוקא לפסול
עצמו אינו נאמן, אבל כשהוא אומר שמזיד היה רצונו שלא להביא חולין לעזרה. ורמב"ן
(ב"מ ג,ב) כתב כי לא ניתן היה לחייבו קרבן לכפרתו אם הוא יודע בעצמו שאינו חייב
קרבן.

ומאי נפקא מינה למופשט מינה לטומאה לכאורה יכול היה להגיד נפקא מינה פשוטה
— אם מכחיש את העדים בפירוש ואומר: לא אכלתי כלל, שאם לפי הטעם שאדם נאמן
על עצמו — נאמן, ולפי הטעם של "מיגו" — אינו נאמן, שהרי אין בכוחו לטעון טענה
אחרת (תוס' בש"מ). ויש שהסביר כי הגמרא מעדיפה מקרה דומה למשנתנו, שאומר בסתם
"לא נטמאתי" (רא"ש). וראה הגהות חשק שלמה. ויש שאמרו כי גם אם היה אומר "לא
אכלתי כלל" היינו מתרצים את דבריו, ואפילו בדוחק רב. שלכך הועיל הכתוב "או הרע
לו" — ולא שוידעוהו אחרים (רמב"ן ותלמידיו ב"מ ג,ב).

תוספות

אלא לאו בחד וקתני כי אין מכחיש
מהימן שמע מינה — אבל אי
מכחיש לא מהימן. ורוצה לומר על
כרחך, שאמר "איני יודע". דאי אמר
בהדיא "לא אכלתי" — פשיטא דפטור,
דעד אחד אינו קם רק לשבועה
כדפרשית במתניתין.

או דלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו
דאי בעי אמר מיזד הייתי וכו' —
משמע לפום ריהטא שהוא נאמן מטעם
מיגו שיכול לומר "מיזד (אני) הייתי".
וקשה: שהרי מיגו במקום עדים הוא,
דיש עדים שאכל והוא אמר "לא
אכלתי", ואם כן מהימנא ליה במקום
עדים מכח מיגו. ואמרינן בבבא מציעא
(פא,ב): מיגו במקום עדים לא אמרינן,
גבי ההיא ד"לא תיזיל באורחא דנהר
פקוד, זיל באורחא דנרשי" ותו, אין זה מיגו, דלא משוי איניש נפשיה רשיעא,
כדאמרינן (קדושין נ,א) גבי ההיא "הבא מן החלון" והביא לו מן הדלוסקמא
(והביא לו), אף על פי שאומר בעל הבית "לא היה בלבי מזה אלא מזה" —
בעל הבית כו', דדברים שבלב אינן דברים, והתם מוכח ליה. ופריך: ודלמא
למיפטר נפשיה מקרבן קאמר! ומשני: דאם כן הוה אמר "מיזד הייתי", ופריך:
והא לא משוי איניש נפשיה רשיעא! לכך יש לומר, דהא דנאמן הכא — דמיתרין
דיבוריה, דאיכא למימר: הא דאמר "לא אכלתי" רוצה לומר: לא אכלתי שוגג
אלא מיזד. והכי פירושא: מיגו דאי בעי אמר "מיזד הייתי" פטור, השתא נמי
מה שאמר "לא אכלתי" — כך רצה לומר, והכי מתרצין מילתיה דבהכי היה
דעתו. ואף על גב דלא משוי איניש נפשיה רשיעא, כדאמר (סנהדרין ט,ב) גבי
"פלוגי רבעני" דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע — היינו ליפסל
נפשיה לא מהימן, אבל אי אמר: מיזד אכלתי חלב — מהימן, דאומר מתכוין
לטובה, שאינו רוצה להביא חולין בעורה. ואם תאמר: ונשייליה אם היה דעתו
לכך! ויש לומר, דאפילו הדר אמר הכי: לא אכלתי שוגג אלא מיזד, כיון שלא

אמר כן באותה שעה — מחייב רבי מאיר. והכי איתא בתורת כהנים, אומר רבי מאיר: אם בתחלה אומר "מיזד הייתי" — שומעין לו, אבל אם היה דן עמהם
כל היום, שאומר "לא אכלתי", ולא אמר יותר, ואפילו אומר אחר כך: לא אכלתי שוגג אלא מיזד — חייב. ואם תאמר: היאך מחייב רבי מאיר? והאמר לא
אכלתי, ובעל כרחו לא יביא חטאת, כדאמר בבא קמא (מ,א): חייבי חטאות אין ממשכנין אותן! ויש לומר: דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה, אבל
האי ניחא ליה בכפרה, אלא שהוא סבור להיות פטור — ממשכנין אותו.

נפקא מינה לטומאה — והכי נמי מצי למימר נפקא מינה היכא שאמר: לא אכלתי לא שוגג ולא מיזד.

מועיל מול עדים אינו קיים במקרה זה, מפני שעדותם של העדים אינה שלמה, שהרי העידו
שאכל חלב, אבל לא העידו שאכלו בשוגג. ומעין זה (אך לביון ההפוך) הסביר רבינו גרשום,
כי טענת ה"מיגו" עצמה מתבססת על כך שדבריו הראשונים אינם מכחישים את דברי
העדים. אבל בתוס' פירשו כי בשונה מ"מיגו" רגיל, כאן אין משתמשים באפשרות לטעון
"מיזד הייתי" כדי להאמין לדבריו "לא אכלתי", אלא כדי לפרש באופן זה עצמו את דבריו,
שלא היתה כוונתו לומר שלא אכל כלל, אלא שהיה מיזד (וכן נראה מדברי הרמב"ם, ראה
"אורח ההלכה" להלן יב,ב).

דאי בעי אמר מיזד הייתי פטור שאלו בתוס': כיצד היתה עומדת לו טענה זו? הרי
כלל הוא שאין אדם משים עצמו רשע, ואין מקבלים את עדותו! ותירצו שדוקא לפסול
עצמו אינו נאמן, אבל כשהוא אומר שמזיד היה רצונו שלא להביא חולין לעזרה. ורמב"ן
(ב"מ ג,ב) כתב כי לא ניתן היה לחייבו קרבן לכפרתו אם הוא יודע בעצמו שאינו חייב
קרבן.

ומאי נפקא מינה למופשט מינה לטומאה לכאורה יכול היה להגיד נפקא מינה פשוטה
— אם מכחיש את העדים בפירוש ואומר: לא אכלתי כלל, שאם לפי הטעם שאדם נאמן
על עצמו — נאמן, ולפי הטעם של "מיגו" — אינו נאמן, שהרי אין בכוחו לטעון טענה
אחרת (תוס' בש"מ). ויש שהסביר כי הגמרא מעדיפה מקרה דומה למשנתנו, שאומר בסתם
"לא נטמאתי" (רא"ש). וראה הגהות חשק שלמה. ויש שאמרו כי גם אם היה אומר "לא
אכלתי כלל" היינו מתרצים את דבריו, ואפילו בדוחק רב. שלכך הועיל הכתוב "או הרע
לו" — ולא שוידעוהו אחרים (רמב"ן ותלמידיו ב"מ ג,ב).

לעולם טעמייהו דרבנן משום מיגו — וצטומאה ישנה הוא דפליגי, והכי קמי גרסינן. אי הכי — גבי צטומאה צהא פליגי, דרבי מאיר לית ליה מיגו ורענן אית ליה מיגו — היינו חלז דמתניתין, ותרמי למה לי? אכלת חלב — אית ליה לרבנן מיגו משום דמתריץ דיבוריה כו', אכל חלב לא מיתריץ דיבוריה. קא משמע לן דמתריץ צגוונא אחריתי: לא עמדתי צטומאתי. והתורה — "אשר חטא עליה", גבי צטומאת מקדש כתיב "ויקרא" [פרק ה]. מודים חכמים לרבי יהודה — ופליגי ארבי מאיר, בחלזין. כגון: "אכלת חלב" והוא אומר "לא אכלתי". וצביאת מקדש, אמרו לו "נכנסת למקדש טמא" והוא אומר "לא נכנסתי". אבל בטומאה — כגון היכא דאמר "לא נטמאתי" — לא מודו ליה, ולא צביאת מיגו דפטור. אלא טעמייהו דרבנן משום מיגו דמתריץ דיבוריה, כגון: לא עשיתי שוגג אלא מזיד. אכל גבי "לא נטמאתי", דליכא למימר לא נטמאתי — לא מודו לרבי יהודה. ואיפשטי צעין דטעמא משום מיגו, ומו לא מדי. [מכאן שייך לעמוד צ] וקפריץ תלמודא: צמאי צטומאה עסקינן דליכא מיגו? אי צטומאה ישנה — האיכא מיגו, ואמאי לא מודו ליה ציננה? אמר רבינא לעולם — איכא ישנה דלית צה מיגו. וכגון דאמרו לו: נטמאת אתמול ואכלת היום קדשים, דהיינו צטומאת הגוף, ומתחייבת חטאת. והוא אומר: לא נטמאתי. ואכחשינהו צין צאכילה צין צנגיעה, דלא אכל ולא נגע קדשים צטומאה. ואי הדר ואמר השתא "לא נטמאתי", דקא אמינא

לא עמדתי צטומאה — לא קמחינן אלא למיפטר מקרבן (לא), ומאכילה דאית צה קרבן מכחיש לה, מנגיעה לא מכחיש לה. ואיתכחש דיבוריה קמא צטומאת מנגע. לשנה אחרת: מודים חכמים לרבי יהודה בחלזין וצביאת מקדש דשייך צה קרבן, אכל צטומאה גרידתא צלא ציאת מקדש, דליכא קרבן — לא מודו ליה. בטומאה — ונגע צטהרות. ובמאי עסקינן אי בטומאה ישנה כו' — אלא מדפסיק ומי דלא מודו ליה צטום צטומאה — שמע מינה טעמא לאו משום מיגו, דהא

אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש. אמר ר' אמי: אין להוכיח מכאן, לעולם אפשר לומר כי טעמא דרבנן [שעמם של חכמים] הוא משום דאמרינן "מיגו" [שאנו אומרים "מתוך"], והכי קתני [וכך הוא שונה] בברייתא לשיטתם: מתוך שאם רצה לומר: לא עמדתי בטומאתי, אלא טבלתי — היה פטור, הילכך [על כן] אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש. ומקשים: אי הכי [אם כן], היינו [הרי זה] אותו דבר כמו בדין אכילת חלב, ששינו במשנתנו: מה אם רצה לומר "מזיד הייתי" פטור, ולא הוצרך להשיענו שוב דין זה! ומשיבים, מהו דתימא [שתאמר]: כשאומר "לא אכלתי חלב" יש לו "מיגו", שכן קמתריץ דיבוריה [מתוך את דיבורו הראשון], שמה שאמר "לא אכלתי" כוונתו: לא אכלתי שוגג אלא מזיד, אבל כשאומרים לו שנים: נטמאת, והוא אומר: לא נטמאתי, אימא לא קמתריץ דיבוריה [אמר שאינו מתוך את דיבורך], ואינו נאמן, על כן קא משמע לן [משמע לן]: הכא נמי [כאן גם כן] אפשר לתרץ דיבורו ולומר: לא עמדתי בטומאתי אבל טבלתי. ומציעים, תא שמע [בוא ושמע] מה היא דעת חכמים, מברייתא אחרת, ששינו בענין המטמא מקדש וקדשו בשגגה: "והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה... והביא את אשמו" [ויקרא ה, ה-ו]. מודה דבריים — חייב בקרבן, אין מודה דבריים — פטור. ולכן, אם אמר לו עד אחד: נטמאת, והוא אומר: לא נטמאתי — פטור; יכול

מסורת הש"ס
ב. עיין ירושלמי נזיר פ"ח ה"א.
גרסות
משום דאמרינן מיגו רשיי גרס: משום דאמרינן מיגו ובטומאה ישנה הוא דפליגי וכן הגיה בשי"מ.
מתוך שאם רצה לומר לא עמדתי בטומאתי פטור בכתה"י: מתוך שאם רצה לומר לא נטמאתי [נאמן ו]פטור וכן ברבינו גרשום.
מהו דתימא אכלתי חלב קמתריץ בחלק מכתה"י: מה דתימא אכלתי חלב קמתריץ וראה בבית.
לא קמתריץ דיבוריה קא משמע לן בכתה"י ובדפויי ובשי"מ: לא קמתריץ דיבוריה לאיי.
אבל טבלתי ברוב כתה"י ובשי"מ: אלא טבלתי.
מודה דבריים... דבריים הבי"ח הגיה: מודה דבר... דבר.
אפילו שנים מכחישינן יש בכתה"י ובשי"מ: אפילו שנים ומכחישינן ובכתה"י: אפילו שנים.
בחלזין ובביאת מקדש בכתה"י: בחלב ובביאת בית המקדש.

תוספות

ומודים חכמים לרבי יהודה בחלזין ובביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו דפטור — רשיי פירש שתי לשונות. ורבינו יצחק פירש שיטה אחרת: ומודים חכמים לרבי יהודה כו' אבל בטומאה לא מודו ליה, כמו "נטמאת" והוא אמר "לא נטמאתי", ומפרש תלמודא: במאי? אילימא בטומאה ישנה — מאי שנא הכא ומאי שנא הכא? אלא שמע מינה בטומאה חדשה, ומשום הכי לא מודו — דלא שייך מיגו. וטעמייהו דרבנן משום מיגו, דווקא בחלזים ובעריות מודו משום דשייך מיגו, אבל בטומאה לא מודו דלא שייך מיגו. ומיפשט בעיא, דטעמייהו דרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר הוי מטעם מתריץ דיבוריה כדמשמע הכא. ואי רבנן דרבי מאיר היינו רבי יהודה — טעמיה משום דאדם נאמן על עצמו. ודחי רבינא: לעולם אימא לך בטומאה ישנה. כלומר, מהכא לא מוכח מידי, דמצינו למימר דאפילו רבי יהודה לא מהימנא רק מטעם מיגו. והא דפליגי הכא — בטומאה ישנה, וקאמרי רבנן דחייב — כגון דקאמרי עדים: אכלת קדשים בטומאת הגוף, והוא אמר: לא נטמאתי טמאתי, דלא חשבי רבנן דמתריץ דיבוריה בהא דאמר דרוצה לומר: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי. דאי הוה אמר "לא אכלתי" מצנין למיתריץ דיבוריה שרצה לומר: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי תחלה. אבל כשאומר "לא נטמאתי" — כבר איתכחיש ליה מיגו קמא בטומאת מנגע, שאמר "לא נטמאתי", דמשמע לא שוגג ולא מזיד, כיון שלא השיב להם על האכילה כמו שאמרו לו. והך סוגיא דהכא קשה להא דפרק קמא דבבא מציעא (ג,ב) דקאמר: לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מקל וחומר, וקאמר קל וחומר: ומה פיו כו'. ופריך: מה לפיו שכן מחייבו קרבן, תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן! ומאי פריך? הא דפיו מחייבו

אפילו שנים מכחישינן אותו יהא פטור? אמר ר' מאיר: אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל? אלא בוודאי חייב. ר' יהודה אומר: נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש. ומודים חכמים (והם החכמים שבמשנתנו) לר' יהודה, באכילת חלזין ובביאת מקדש בטומאה, שאם העידו בו שניים שאכל חלב, או שנכנס למקדש כשהוא טמא, והוא טוען: לא אכלתי, או: לא נכנסתי למקדש — שהוא פטור. אבל בטומאה, אם העידו בו שנטמא קודם שאכל בקדשים, והוא אומר: לא נטמאתי — לא מודו ליה [אין חכמים מודים לו], אלא סבורים הם כר' מאיר, ששני עדים מביאים אותו לידי קרבן. הרי שלשיטתם אין אדם נאמן על עצמו מול עדים במקום שאין לו "מיגו". ושואלים: במאי עסקינן [במה] אנו עוסקים? באיזו טומאה אינו נאמן לדעתם? אילימא [אם תאמר]

תוספות ישנים

אם ירצה יאמר מזיד הייתי — כלומר, דלא דמי לעדים המעידים על המיתה, שהן גמרו הדברים, שהתרו בו ועבר והיזיד. אבל הני אין גומרינן עדותן, שלא ידעו אם שוגג היה.

לא עמדתי בטומאתי — ולרבי מאיר, אף על גב דמתריץ דיבוריה — לא מהימן, דהוי מה לו לשקר במקום עדים. והא דאמרינן בכמה דוכתי: לכולי עלמא מנו במקום עדים לא אמרינן — היינו במקום שגמרה עדותן. כדפרישית בההיא דפרק "חזקת הבתים" [בבא בתרא לא,א]: זה אומר של אבותי כו', אמר רבא: מה לו לשקר, אי בעי אמר מינך כו'. אביי אמר: [מיגו] במקום עדים לא אמרינן. והתם מתריץ דיבוריה, דהא דאמר "של אבותי" — דסמיכנא עליהו כשל אבותי! אלא התם הוי עדים גמורים. וכן בההוא דאמרינן: האומר "לא לוית" כאלו אמר "לא פרעתי", ואינו נאמן במקום שאמרו עדים שלוח. ואמאי? והא קיימא לן הכלוה לחבירו בעדים אינו צריך לפרוע בעדים, וליהוי נאמן לומר לא לויתי — כלומר, לא עמדתי בחלוואה אלא פרעתי! אלא התם עדים גמרו לעדותן. אבל ריב"א אומר דלא מהימנינן ליה במקום עדים להפסיד חבירו, אפילו במתריץ דיבוריה, אלא דוקא הכא לפוטרו מקרבן שלא יבא חולין לעזרה, ובהכי ניחא ההיא ד"חזקת הבתים". ונראה, הא דפליגי רבנן — דווקא באומר "לא אכלתי", אבל אמר "שומן אכלתי" — מודו ליה, והכי משמע בתוספתא. אך קשה: לעיל דאמר נפקא מינה למפפט לטומאה, אמאי לא קאמר לאומר "שומן אכלתי"? דבהא לא שייך מיתריץ דיבוריה, ובחלב גופא הוה מצי למימר הנפקותא!

עיונים

קמתריץ דיבוריה וקשה: נשאל אותו למה התכוון! יש שהסביר כי אם ישאלו אותו האם התכוון לומר שלא אכל בשוגג אלא במזיד — בוודאי יעידף לומר כן, כדי שלא להביא חולין לעזרה. ואם כן אין טעם לשואלו, אלא די בכך שאנו מתרצים את דיבורו (אביר יעקב). **אי הכי היינו חלב** כלומר, אם נפרש שטעמם של חכמים משום מיגו — לא הוצרכנו לבריייתא זו, שהרי כבר נאמרו הדברים במפורש במשנתנו. אבל אם טעמם של חכמים מפני שאדם נאמן על עצמו — מובן הדבר מדוע שנינו ברייתא זו לענין טומאה, שהרי דווקא בה מפורש כי זה הוא טעמם של חכמים (בשי"מ). **ומודים חכמים לר' יהודה בחלזין וכו'** כלומר, לעומת ר' יהודה, הסבור שאדם נאמן על עצמו כמאה איש, אף כשהוא מכחיש את העדים במפורש, הרי חכמים של משנתנו סבורים שאדם נאמן על עצמו דווקא במקום שיש לו מיגו, כפי ששינו בשמם: מה אם ירצה לומר "מזיד הייתי" פטור. וכיצא בזה לגבי ביאת מקדש, שיכול היה לומר "באתי למקדש במזיד". אבל כשאמרו לו שנטמא, ואחר כך אכל מן הקודש, והוא אומר: לא נטמאתי, הואיל ולא היה יכול לומר "במודי נטמאתי" ולהיפטר, שהרי גם נטמא במזיד חייב על אכילת קדשים — אין הם מודים לר' יהודה. ונפתרה איפוא במפורש שאלת הגמרא, שטעמם של חכמים הוא משום מיגו (רשיי בפירושו הראשון. וראה להלן פירושו השני). ובמסקנה זו משמע גם מן הברייתא בתורת כהנים (ויקרא ד, כג), שם ר' שמעון אומר כדברי חכמים במשנתנו: אם אמר "מזיד אני" — פטור. ואילו ר' יהודה טוען טענה עקרונית: היאך אומרים לו התורה, והוא אומר לא

חטאתי! (וראה בפירוש הראב"ד שם, שמסביר כי הם הם דברי ר' יהודה בברייתא: נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש). וכפירוש זה עולה גם מן הירושלמי נזיר פ"ח ה"א (יפה עינים). וראה ברבינו גרשום שפירש באופן אחד ששיטת ר' יהודה היא שיטת חכמים של משנתנו, וכאן מדובר בחכמים אחרים, וכן ראה בפירוש ר"י בתוס'. **במאי עסקינן וכו'** נחלקו המפורשים בביאור המשך הסוגיה. לפירוש רשיי (הראשון), לאחר שהבאנו ראייה מפורשת מן הברייתא שדעת חכמים מבוססת על ה"מיגו", מבררת הגמרא מדוע יש לחלק לדעתם בין חלזים וביאת מקדש לבין טומאה, שהרי גם בטומאה ניתן לדבר על "מיגו". ואילו רבינו גרשום ור"י בעל התוס' סבורים שדברים אלו הם המשך ההוכחה, לומר: בוודאי לא נחלקו חכמים על ר' יהודה בטומאה ישנה, שהרי גם לגביה יש "מיגו", אלא בהכרח הם חולקים עליו בטומאה חדשה, שר' יהודה סבור שאדם נאמן בלא "מיגו", והם סבורים שכל שאין לומר "מיגו" — אינו נאמן מול שני עדים. ורשיי מביא פירוש אחר, המסביר אף הוא כי מדובר בהמשך ההוכחה, ואולם מסקנתו הפוכה. לפירוש זה, מה שנאמר בברייתא "אבל בטומאה לא מודו ליה" עניינו — טומאה סתם, שאין בה הבאת קרבן, וכגון שמעידים עליו שנטמא ונגע בטהרות. שדווקא באכילת חלב ובביאת מקדש מודים חכמים לר' יהודה, מפני שהעדים באים לחייבו קרבן, אבל בטומאה בלבד לא. ואם טעמם משום "מיגו", מדוע לא יהא נאמן מטעם זה גם בטומאה? אלא מכאן למדנו שטעמם הוא מפני שאדם נאמן על עצמו לענין קרבן כמאה איש, ולא מטעם "מיגו", ולכן במקום שאין מדובר בקרבן — אינו נאמן.

הכי גרסינן: משני מינין פטור פשיטא – ומדסיפא לאון מנטרפין מיירי נמון אחד ושני תמחויין, מכלל דרישא דקמיני ממין אחד חייב דמנטרפין – מין אחד ותמחו אחד קאמר, פשיטא! אין ידעיה לחצי שיעור – אכל חצי שיעור ונדע – לא הויל ידעיה לחלק, דאס חזר ואכל חצי שיעור – מנטרפין. הכותב

משנה כמה ישא האוכלן – לשני חללי זמיס, דאמר מנטרפין. כאילו אוכל קליות – משערין אותן כאילו נתפרכו לפיכודין דקין קליות ואוכלן אחת אחת, וכשיעור אותה שהיא מנטרפין. פרס – מפרש צעירובין (פג,ב): ככר שהוא משלש לקב, חליה לביה המנוגע. חצי ככר הוא פרס, לשון פרוסה, והוא חרבע ציסי. אבל אוכלין טמאין – נפסל גופו פניו התרומה אס אכל חצי פרס, כדאמרין צעירובין גפרק "כילד משתפתין" (סג): וחצי חליה לפסול את הגויה. נכנס למקדש – חרבעית יין קמהדר. דמשום אוכלין טמאין לא מחייב אביאח מקדש. אם הפסיק בה – שלל שמה צנת אחת רביעית יין.

גמרא לחומרא – כאילו אוכל קליות אחת אחת בסמוך זו לזו, נהוהו מעשרים, שאם אכל כחצי זית והפסיק ולאח אחת שעה אכל חצי זית אחר, חף אס שיה מתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס בסמוך זו לזו – מנטרפין, ואפילו היו חצי שיעור כולי יומא. או דלמא לקולא קאמר – דנחא סמיאל ליה כרננן, דנטפי מאכילת פרס לא מנטרפין. ולהכי מדמי לקליות, דאס לא הפסיק צינמס אלא כאכילת קליות שדרכן לאוכלן וזו סמוך לזו – מנטרפין, ואס הפסיק – לא מנטרפין אפילו צנתי אכילת פרס.

תוספות

מדסיפא מין אחד ושני תמחויין כו' – אבל לעיל, דאוקי רישא במין אחד ושני תמחויין, לא דייק: מכלל דסיפא משני מינין – שני מינין ממש, כגון חלב ודם. דאיכא למימר: תנא סיפא אגב רישא. אבל רישא אגב סיפא לא תנא.

דאמר אין ידעיה לחצי שיעור – והא דקרי ליה חעלם אחד – לרבן גמליאל הוא, דלא מחשב ידעיה לחצי שיעור. ומכל מקום תני ליה לאשמועינן דאפילו בהעלם אחד משני מינין פטור.

מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס – מהכא משמע דלתרי גונוי מיירי שיעור פרס, חדא – לענין הפסקה, שאם הפסיק בין אכילה לאכילה כשיעור פרס אין מנטרפין. וחדא – כדאמרין בעלמא (פסחים מד,א) שאם נתן כזית תרומה בשיעור פרס דחולין ואכלן, שהוא חייב עליה.

אוכלין טמאין כו' – אית ספרים דגרסי: "שקצים", ובטמאים מיירי. ואם תאמר: תיפוק ליה מכי נגע בהו טמאי ויש לומר: דתחב לו חבירו בבית הבליעה.

תוספות ישנים

ויפגול וותר נמי, בתמחוי אחד חייב על כל אחד ואחד, שהרי שלשה שמות הן. מיהו תימח: אדמפלגי בין חלב וחלב חלב ופיגול וותר – לפלוג בחלב וחלב גופיה, בין תמחוי אחד לשני תמחויין ואיכא למימר, משום דבעי למייתי סיפא: זה חומר במין אחד וכי. והא דתני: זה חומר במינין הרבה כו', האי חומר משכחת לה נמי במין אחד, כגון בשני תמחויין, ומצי למימר דהכי קאמר: חומר במינין הרבה דלעולם חייב על כל אחד ואחד, בין תמחוי אחד בין שני תמחויין, לאפוקי מין אחד בתמחוי אחד – לא מחייב אלא אחד.

[נשמחכה אכילתו ולא הפסיק בה – הרי הוא מחייב [חייב]. ואמרו ליה רבנן [זו חכמים]: **עדי שישא** באכילת כזית בכדי אכילת פרס הוא שחייב, אבל אם שהה יותר מכדי אכילת פרס פטור. **או דלמא לקולא קאמר** [שמא חלק הוא אומר]. **דהכי קתני** [שכך הוא שונה]: מתי הוא מתחייב על אכילת כזית האיסור – **כאילו אוכל קליות**, והוא **שלא איפסיק ביני וביני** [הפסיק אכילתו בין לבין]. אלא אכל ברצף, אבל אם איפסיק ביני וביני [הפסיק בין לבין]. אף על גב [אף על פני] שמתחלה ועד סוף היה בכדי אכילת פרס – **פטור**. ואמרו ליה רבנן [זו חכמים]: **כיון שמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס הוא** – חייב, למרות שהפסיק באכילתו? ומציעים, **תא שמע** [בוא ושמע] ממה ששינוי בכרייתא, **וחכמים אומרים: עדי שישא בכדי אכילת פרס מתחלה ועד סוף**.

עיונים

כגון שהיתה לו ידעיה בינתיים שיעלה על דעתך לומר: הואיל ובמקרה שאכל כזית ונדע לו, ושוב אכל כזית – הידיעה שבינתיים מחלקת לחטאות, גם כאן תחלק הידיעה בין חצי הכזית הראשון והשני, ולא יצטרפו. לכן משמע לנו התנא כדעת רבן גמליאל, שאין ידעיה על החטא נחשבת כידעיה אלא כשהיא באה אחר אכילת כזית שלם, שאז מתחייב האדם בחטאת, אבל ידעיה אחר חצי זית, שאינו בר קרבן – אין שמה ידעיה פרס רשי' וריטבי"א שבת ע"א,ב).

כדי אכילת פרס אף שמוסכם כי "פרס" הוא חצי (כיצר), נחלקו תנאים (עירובין פ"ב,ב) מהו שיעורה של כיכר לענין זה, האם שמונה ביצים או שש ביצים. וכך גם נחלקו הראשונים, שלדעת רש"י שיעור הכיכר הוא שמונה ביצים, ופרס הוא ארבע ביצים, ולפי הרמב"ם שיעור כיכר הוא שש ביצים, ופרס – שלוש ביצים.

אבל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין האוכל אוכלים או משקים טמאים אינו נטמא מדין תורה, שאין אדם נטמא אלא מאב הטומאה, ואוכלים ומשקים אינם נעשים אב הטומאה אבל חכמים גזרו שהאוכל כחצי פרס אוכלים טמאים או שתה רביעית משקים טמאים – פוסל את התרומה במגעו עד שיטבול. והטעם זה הסביר רש"י ועוד כי מה ששינוי בחמשן: "ונכנס למקדש" אינו נוגע אלא למי ששתה רביעית יין, שהוא חייב על כך מדין תורה (ראה להלן). ויש הסוברים שאף לגבי אוכל דברים טמאים נאמר "ונכנס למקדש חייב", מפני שלדעתם אוכלים שנגעו במת נחשבים כאב הטומאה לטמא אדם (רבינו גרשום להלן י"ג,ב), או מפני שמדובר במי שאכל נבלת עוף טהור, או במי ששתה דם שרץ, שהוא נטמא (תוס' ישנים י"ג,ב), ויש שהסבירו כי מה שנאמר כאן "חייב" אינו מן התורה, אלא מכת מדרות מרבני חכמים (תוס' בש"מ, וכן פסק הרמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ג הי"ח).

שתה רביעית יין ונכנס למקדש... חייב הוא משום מה שנאמר לאהרן ובניו: "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו" (ויקרא י"ט, ט). ובעלי התוס' הבינו מדברי תורת כהנים כי אין מדובר כאן על כניסה למקדש בלבד, ואינו חייב אלא אם כן עבד. אבל הרמב"ם (הל' ביאת מקדש פ"א ט"ח) תבן כי כהן שתיי יין ונכנס בשעת עבודה מן המזבח ולפניהם חייב מלקות, אף שמיחה בידו שמים אין בו (וראה השגות רמב"ן לטפר המצוות ל"ת ע"ג).

לחומרא קאמר... דאפילו כולי יומא – לפירוש זה אכילת קליות הוזכרה כאן בגלל ההתמשכות לאלו. הוכונה היא שהזמן המצוי אכילת שני חצאי כזית (למרות שאכל אותם בהפסקה) הוא הזמן הנצרך לאכול אותה כשהם מפורדים והוא אוכלם אחד אחד, אפילו היה דבר זה נמשך יום שלם, ואילו הרמב"ם ורבינו

איכא דאמר [יש שאומר] שדבר זה נאמר על סיפא [נספח] של המשנה: אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית... משני מינין – פטור. ותהיה: פשיטא [פשוט] שהוא פטור, שהרי לא אכל כזית שלם של איסור אחד! אמר ריש לקיש משום בר תוטיני: אין מדובר בשני מינים, אלא בכזית ממין אחד, וכגון שאכלו בשני תמחויין, ואליבא [ולפי] שיטתן של ר' יהושע, שאמר: תמחויין מחולקין. דמהו דתימא [שמהו שתאמר]: כי [כאשר] אמר ר' יהושע שתמחויים מחלקים – לחומרא [לחמיר] אמר, שאם אכל שני כזיתים בשני תמחויים שונים חייב שתי חטאות. אבל לקולא [להקל] לא אמר, על כן קא משמע לן [משמיע לנו] שאם אכל כזית משני מינין פטור, וכפי שהסברנו: מאי [מה] משני מינין – ממין אחד הוא, ואמאי קרי ליה [ומדוע] קורא לן שני מינים – משום שאכלו בשני תמחויין, כחצי זית בכל תמחוי, וקתני [והוא שונה]: פטור, אלמא [ומכאן] שלא שנא לקולא ולא שנא לחומרא [ולא שונה להקל ולא שונה להחמיר] קאמר [אומר] ר' יהושע שתמחויים מחלקים, ואפילו היו שני חצאי הזית ממין אחד, ואכלם בהעלם אחד – פטור. ומתקשים: מדסיפא [מתוך שבסוף]. מה ששינונו "משני מינים" כוונתו מין אחד ושני תמחויין, נמצא כי רישא [ההתחלה] של דין זה, ששינונו בה "ממין אחד" כוונתה שני חצי כזית ממין אחד ותמחוי אחד, שחייב חטאת על אכילתם. והלא דבר זה פשיטא [פשוט], ולא הוצרך לאומר: אמר רבינא: מדובר כגון שהיתה לו ידעיה בינתיים, שאכל כחצי זית ונדע לו שאכל חלב, ושוב נעלם ממנו האיסור, וחזר ואכל כחצי זית, ואליבא [והוא לפי שיטתן] של רבן גמליאל, שאמר: אין ידעיה לחצי שיעור, שאם לאחר שחטא בשגגה בחצי שיעור נודע לו שחטא, ושוב נעלם ממנו האיסור והטא – אין הידיעה שבאמצע מחלקת אותו לשתי שגגות שונות, אלא כאילו חטא בהעלם אחד. דתנן [ששינונו]: **כותב בשבת שתי אותיות בשתי העלמות שונות**, אחת שחרית ואחת ערבית – רבן גמליאל מחייב משום מלאכת כתיבה, ששיעורה שתי אותיות, וחכמים פוטריין; ושעם מחלוקתם, רבן גמליאל סבר [סבור]: אין ידעיה לחצי שיעור, ולכן גם אם נודע לו האיסור לאחר כתיבת אות אחת – אין ידעיה זו נחשבת לחלק בינה לבין הכתיבה של אות השניה, ורבנן סברי [וחכמים סבורים]: יש ידעיה גם לחצי שיעור.

אפיקא דאמר על סיפא: משני מינין – פטור, פשיטא! אָמַר ריש לקיש משום בר תוטיני: כגון שאָכְלוּ בְשְׁנֵי תְּמַחֵיין, וְאֶלְיָבָא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאָמַר: תְּמַחֵיין מְחֻלְקִין; דְּמַהוּ דְּתִימָא: פִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – לְחוּמְרָא אָמַר, לְקוּלָּא לָא אָמַר, קָא מְשַׁמַּע לָן: מְשַׁנֵּי מִינֵין – פְּטוּר; מַאי מְשַׁנֵּי מִינֵין – מִמִּין אֶחָד הוּא, וְאִמַּאי קְרִי לִיה מְשַׁנֵּי מִינֵין – שְׁנֵי מִינִים – מְשׁוּם שֶׁאֲכָלוּ בְּשְׁנֵי תְּמַחֵיין, כְּחֻצֵי זֵית בְּכָל תְּמַחֵי, וְקַתְנִי [והוא שונה]: פטור, אלמא [ומכאן] שלא שנא לקולא ולא שנא לחומרא [ולא שונה להקל ולא שונה להחמיר] קאמר [אומר] ר' יהושע שתמחויים מחלקים, ואפילו היו שני חצאי הזית ממין אחד, ואכלם בהעלם אחד – פטור. ומתקשים: מדסיפא [מתוך שבסוף]. מה ששינונו "משני מינים" כוונתו מין אחד ושני תמחויין, נמצא כי רישא [ההתחלה] של דין זה, ששינונו בה "ממין אחד" כוונתה שני חצי כזית ממין אחד ותמחוי אחד, שחייב חטאת על אכילתם. והלא דבר זה פשיטא [פשוט], ולא הוצרך לאומר: אמר רבינא: מדובר כגון שהיתה לו ידעיה בינתיים, שאכל כחצי זית ונדע לו שאכל חלב, ושוב נעלם ממנו האיסור, וחזר ואכל כחצי זית, ואליבא [והוא לפי שיטתן] של רבן גמליאל, שאמר: אין ידעיה לחצי שיעור, שאם לאחר שחטא בשגגה בחצי שיעור נודע לו שחטא, ושוב נעלם ממנו האיסור והטא – אין הידיעה שבאמצע מחלקת אותו לשתי שגגות שונות, אלא כאילו חטא בהעלם אחד. דתנן [ששינונו]: **כותב בשבת שתי אותיות בשתי העלמות שונות, אחת שחרית ואחת ערבית – רבן גמליאל מחייב משום מלאכת כתיבה, ששיעורה שתי אותיות, וחכמים פוטריין; ושעם מחלוקתם, רבן גמליאל סבר [סבור]: אין ידעיה לחצי שיעור, ולכן גם אם נודע לו האיסור לאחר כתיבת אות אחת – אין ידעיה זו נחשבת לחלק בינה לבין הכתיבה של אות השניה, ורבנן סברי [וחכמים סבורים]: יש ידעיה גם לחצי שיעור.**

ג משנה פמה ישא באוכלין? פאילו אוכל קליות, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: יעד שישא מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס – חייב. אכל אוכלין ושהה כדי אכילת פרס – חייב. רבי אליעזר אומר: אם פסק בה, או אם נתן בו מים פל שהוא – פטור.

ד גמרא איבעיא להו: רבי מאיר לחומרא קאמר, או לקולא קאמר? לחומרא קאמר, והכי קתני: פאילו אוכל קליות – דאפילו פוליה יומא, ואף על גב דמתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס, כיון דמשכיה אכילתיה – מחייב; ואמרו ליה רבנן: יעד שישא בכדי אכילת פרס הוא דחייב, יותר מכדי אכילת פרס – פטור. או דלמא לקולא קאמר, דהכי קתני: פאילו אוכל קליות – והוא דלא איפסיק ביני וביני, אכל דאיפסיק ביני וביני, אף על גב דמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס – פטור; ואמרו ליה רבנן: כיון דמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס הוא – חייב? תא שמע, וחקמים אומרים: יעד שישא בכדי אכילת פרס מתחלה ועד סוף

ג משנה כמה ישא באוכלין ויתחייב משום אכילת כזית איסור? כאילו אוכל קליות (גרעינים קלויים) שאוכל אותן אחת אחת, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: עד שישא מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס (חצי ככר לחם) – חייב. ושיעור זה נוגע למי שאכל אוכלין טמאין ושתה גם לחצי שיעור. **כחצי פרס** (רבע ככר) אוכלים טמאים, או שתה רביעית משקים טמאים בתוך זמן של אכילת פרס – נפסל מאכילת תרומה עד שייטהר. ועוד, שתה רביעית יין ונכנס למקדש ושהה כדי אכילת פרס – חייב, או אליעזר אומר: אם פסק בה, עשה הפסקות בשתיית רביעית היין, או אם נתן בו מים כל שהוא – פטור.

ד גמרא איבעיא להו [נשאלה להם ללומדים]: ר' מאיר שמשערים את אכילת האיסורים כאילו אוכל קליות, לחומרא קאמר או לקולא קאמר [להחמיר הוא אומר או להקל הוא אומר]? ומפרטים: לחומרא קאמר [להחמיר הוא אומר]. והכי קתני [וכן הוא שונה]: **ואם אכלו אוכל קליות מעט מעט, אפילו נמשכת אכילת כזית מן האיסור כוליה יומא** [כל היום]. ואף על גב [ואף על פני] שמתחלה ועד סוף של אכילת כזית איסור יש יותר מכדי אכילת פרס, כיון דמשכיה אכילתיה **עד שישא** באכילת כזית בכדי אכילת פרס הוא שחייב, אבל אם שהה יותר מכדי אכילת פרס [שמא חלק הוא אומר]. **דהכי קתני** [שכך הוא שונה]: מתי הוא מתחייב על אכילת כזית האיסור – **כאילו אוכל קליות**, והוא **שלא איפסיק ביני וביני** [הפסיק בין לבין]. אף על גב [אף על פני] שמתחלה ועד סוף היה בכדי אכילת פרס – **פטור**. ואמרו ליה רבנן [זו חכמים]: **כיון שמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס הוא** – חייב, למרות שהפסיק באכילתו? ומציעים, **תא שמע** [בוא ושמע] ממה ששינוי בכרייתא, **וחכמים אומרים: עדי שישא בכדי אכילת פרס מתחלה ועד סוף**.

מסורת הש"ס
ד. שבת ע"א,ב, ק"א, ק"ה,א. כריתות י"א,א.
ה. משנה שבת ק"ה,א. כריתות ט"ב,ב.
ו. ראה תוספתא תרומות פ"ז ג. שם פסחים פ"א יב. שם יומא פ"ד ג. שם כריתות פ"ב. שם מקואות פ"ז ה. וראה פסחים מד,ב. יומא פ"א. נזיר לו,ב. ע"ז ט"ב, זבחים ע"א. ירושלמי שבת פ"א ח"א. שם חוריות פ"ג ח"ב.
ז. ראה תוספתא כריתות פ"א כ.

גדרות

איכא דאמר על סיפא ויש בבתי: איכא דמניי אסיפא. **כגון שאכלו** – וקתני פטור, אלמא לא שנא יש בבתי: כגון שאכלו בשני תמחויין ואל"ב דר' יהוש' דאמ' תמחויין מחלקין ומאי משני מינין ממין אחד ומאי [קרי ליה] משני מינין שאכלו בשני תמחויין וקתני פטור, אלמא לא שנא יש: מאי משני מינין מניין אחד ואמאי קרי ליה שני מינין כגון שאכלו בשני תמחויין ואל"ב דר' יהוש' דמהו דתימא כי אמ' ר' יהוש' לחומרא לקולא לא אמ', קמ"ל לא שנא.

דאכלו בשני תמחויין בש"מ: **דאכלו כגון שני מינין**, ואחת עובית בבתי"מ ועוד כבמקבילה: **ואחת בין הערבים**. כמה ישא באוכלין במשניות: **וכמה ישא האוכלן** וכן הגיה בש"מ, ויש בבתי"מ: **כמה ישא לאכלן** ובדפ"מ של המשנה: **כמה ישא ויאכלן**.

כאילו אוכל קליות במשניות: **כאילו אכלן קליות** ויש בבתי"מ: **כאילו אוכלן קליות**.

אכילת פרס חייב במשניות ועוד: **אכילת פרס**.

שתה רביעית יין ונכנס למקדש יש בבתי"מ: **ושתה רביעית נכנס למקדש**.

רבי אליעזר בבתי"מ ובדפ"מ של המשנה, וכן הגיה בש"מ: **רבי אליעזר** וראה בגמרא להלן י"ג,ב. **אם פסק בה** במשניות בבתי"מ ובש"מ: **אם הפסיק בה**.

או אם נתן בו מים במשניות ובבתי"מ: **או שנתן [לתוכו] [לתוכה] מים**.

דאפילו כוליה יומא בבתי"מ: **דאפילו כולי יומא**.

ואף על גב יש בבתי"מ: **דאף על גב**.

דהכי קתני כאילו אוכל קליות ברוב כתי"מ: **והכי קתני כאילו אוכל קליות**.

דאיפסיק בבתי"מ ועוד: פטור. **כדי אכילת פרס פטור** בבתי"מ ועוד: **כדי אכילת פרס כיון דאיפסיק ביני ביני פטור**. **עד שישא בכדי אכילת פרס** בבתי"מ ובש"מ: **עד שישא מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס**.

לשון

פרס מקור המלה הוא בשורש "פרס" (פרש) במשמעות העיקרית של שביחה. פרס הוא לפי זה שבר, חלק של דבר. בדרך כלל כאשר המלה "פרס" נמצאת בחקשר של גודל או סכום מסויים הכוונה היא למחצית הסכום, שהוא החלק הפשוט ביותר, וכאן – למחצית ככר לחם.

החיים

כדי אכילת פרס כמבואר בעיונים, קיימת מחלוקת בגודלהכירכר המהווה בסיסליחשוב וזמן זה, האם היא בנפח שש או שמונה ביצים. כן נחלקו הדעות מהו נפח של ביצה (בין כארבעים סמ"ק לכמאה סמ"ק), והאם מחשבים את מושך האכילה בכל אדם לפי מה שהוא, או באדם בינוני. ויש שלמדו שיעור זמן זה מן האמור בעמוד הבא, שהוא שיעור טבילה, שהוכרז במקום אחד שהוא שיעור הילוך חצי מיל (תשע דקות), ובמקום אחר נוכר שיעור הילוך מאתיים אמה (שתי דקות). ואכן הדעות השונות הלכה נעות בין שני קצוות אלה.

